

Keizersmantel

Argynnis paphia

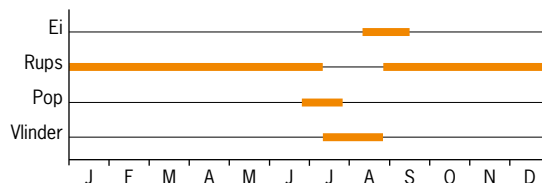
De keizersmantel is een sinds 1980 verdwenen standvlinder. Zo nu en dan wordt nog een zwerver waargenomen. Hij leefde bij bossen met veel viooltjes en vloog in één generatie tussen midden juli en eind augustus.

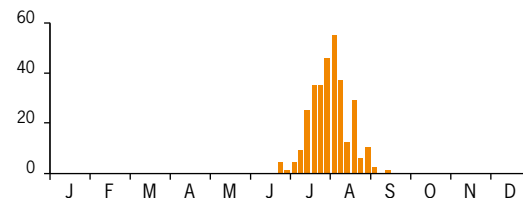
Levenscyclus en gedrag

De waardplant van de keizersmantel zijn verschillende soorten viooltjes, vooral bosviooltjes en het maarts viooltje. De eitjes worden niet op de waardplant afgezet maar op 1 tot 1,5 meter hoogte op schors van een boom die vlakbij een groep viooltjes groeit. Het nuchtere rupsje overwintert op dit schors tussen mossen. In april kruipt de rups naar de viooltjes. Hij verpopt zich aan een takje dat uit de strooisellaag steekt. (MAES & VAN DYCK 1999).

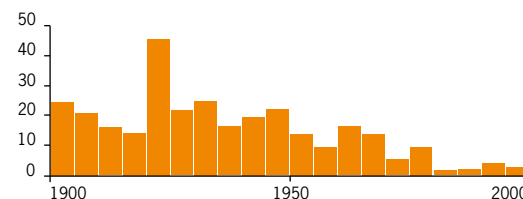
Stadia-diagram /
Life cycle diagram
(respectively egg, caterpillar,
pupa, imago)

Vliegtijd / Flight period

Trend 1900-2000

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Wim de Graaf, Harmelen.

De dichtheid op de vliegplaatsen is meestal tamelijk gering, zo'n 0,25 tot 4 vlinders per ha. Ze voeden zich met honingdauw maar zijn ook geregeld op nectarplanten te vinden, bijvoorbeeld distels of koninginnenkruid die in de bosrand groeien. Bij de balts gebruikt het mannetje onder andere feromonen die hij met behulp van zijn vele geurschubben produceert. (BINK 1992, MAES & VAN DYCK 1999).

Vliegtijd en overwintering

De keizersmantel vloog in een generatie tussen 11 juli en 25 augustus. De uiterste vliegdata zijn 21 juni en 12 september. De soort overwinterde als nuchtere rups.

Leefgebied

De keizersmantel leeft bij bosranden, kapvlakten en brede bospaden met kruidenrijke zomen, waar een hoge dichtheid viooltjes aanwezig is, alsook een bloemrijke ruigte met geschikte nectarplanten.

Mobiliteit, verspreiding en trend

De keizersmantel is een mobiele vlinder die in staat is grote afstanden af te leggen. De soort is bijvoorbeeld op Schiermonnikoog gevonden. Bovendien leven de vlinders relatief lang, waardoor ze in staat zijn zich over grote afstanden te verplaatsen.

De keizersmantel wordt in grote delen van Zuid- en Midden-Europa gevonden. Op veel plaatsen, bijvoorbeeld in de Eifel, is de soort algemeen. In Nederland was het aan het begin van de twintigste eeuw een vrij algemene standvlinder. Ter Haar (1928) noemde de soort 'zeldzaam, .. in de Achterhoek niet zeldzaam, in warme jaren zeer talrijk'. Hij is verspreid over het hele land gevonden en in grotere aantallen in Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant, Limburg en Twente. Sinds 1925 is het verspreidingsgebied langzaam maar zeker in omvang afgenomen en omstreeks 1980 is de soort als standvlinder verdwenen. Sindsdien zijn alleen zwervers en vlinders van onregelmatige populaties gezien. In de meeste jaren worden wel enkele zwervende individuen verspreid over het hele land gemeld. In 1992 en 1996 zijn er meer vlinders gevonden; toen zijn er ongeveer veertig exemplaren gemeld. Daarnaast wordt de keizersmantel ook nog wel enkele jaren achtereenvolgend op dezelfde plaats waargenomen, wat wijst op voortplanting, zoals in Voorne (ZH) (1994-1996), de Amsterdamse Waterleidingduinen (NH) (1999-2000) en bij het Eyserbos (LI) (1996-1998). In 1997 is een ei-afzettend vrouwtje op de Sint-Pietersberg gezien. De dichtstbijzijnde stabiele populaties bevinden zich op dit moment in de Ardennen en de Eifel. (TAX 1989, VELING 1995D, 1999).

Bescherming

De keizersmantel staat op de Rode Lijst als 'verdwenen' en wordt beschermd volgens de Flora- en faunawet. Op Europese schaal is de soort niet bedreigd en over het algemeen is het voorkomen stabiel. Uit België, Duitsland en Groot-Brittannië wordt een achteruitgang tussen de 15% en 50% per 25 jaar gemeld en de soort is recent uit Vlaanderen verdwenen. De keizersmantel staat op de Vlaamse, Waalse en Britse Rode Lijst. (VAN SWAAY & WARREN 1999).

De achteruitgang van de keizersmantel kan ten dele worden verklaard door een verandering in het bosbeheer. Door het

uitblijven van beheer verdwenen in veel gebieden de open plekken met veel viooltjes en andere kruiden. Vroeger leefde de soort vaak in open bossen met een hakhoutbeheer. Als in bossen meer open plekken worden gemaakt en bosranden met zonnige, beschutte inhammen worden gecreëerd, ontstaat er weer leefgebied voor de keizersmantel. (VELING 1999, ASHER ET AL. 2001).

Toekomst

Door zijn grote mobiliteit is het goed mogelijk dat de soort op eigen kracht terugkeert. Vooral herstel van leefgebied in Zuid-Limburg en de duinen kan hiertoe leiden.

SUMMARY

Silver-washed Fritillary *Argynnis paphia*

Argynnis paphia used to be a resident. Although it has been extinct since 1980, vagrants are sighted each year. Mostly these concern just a few individuals, but in some years, such as 1992 and 1996, dozens of butterflies were seen. Species of *Viola* served as larval foodplant. The species flew in one generation from the middle of July until the end of August and hibernated as a young caterpillar. Its extinction is probably due to changes in forest management.

